

Küreselleşme Korkusunun Vücut Bulması; Salgın Hastalık Filmleri - Murat Akser

2020 Mart'ında Covid-19 pandemisi bütün acımasızlığı ile insanlığı tehdit ederken hastalığın ortaya çıkmasıyla eş zamanlı olarak salgın hastalık filmleri ve belgeselleri daha sık gündeme gelmeye başladı. Netflix adeta bir kehanette bulunurcasına, yakın zamanda tamamladığı *VirüsSalgını (Pandemic)* isimli belgeseli seyircilerine ulaştırdı. Geçmişte yapılmış iki salgın filmi, *Tehdit (Outbreak, 1995)* ve *Salgın (Contagion, 2011)*, küresel izleyici kitlesinin ilgi odağı oldu. Bu yazıda küresel hastalık olgusunun farklı açılarıyla sinemasal yansımalarına bakacağız.

Virüs konulu filmlerin öncülü Richard Matheson'un *Dünyadaki En Son Adam (Last Man On Earth)* romanından uyarlanan 1971 yapımı *The Omega Man* 'dir. Charlton Heston'ın başrolde olduğu film terk edilmiş bir New York'ta geçer. Film salgın bir hastalık sonucu tüm dünya nüfusu yok olmuşken (ideolojik olarak da) bağışıklığı

sayesinde sağ kalan bir doktorun yaşam m¼cadelesini anlatır. Daha sonra pek ¼ok salgın/zombi alt film t¼r¼nde g¼r¼lecek olan temel anlatım ¼ğeleri ilk bu filmde g¼r¼l¼r: hastalık sonrası deforme olan ve insanlıktan ¼ıkan (kendine yabancılaşmış) yaratıklar, doğa tarafından geri alınan terkedilmiş boş şehirler ve temelde kapitalizm ve k¼reselleřme eleştirisi.

Aynı yıla ait ve Michael Crichton'ın aynı adlı romanından uyarlanan [The Andromeda Strain](#) ise madalyonun ¼b¼r y¼z¼n¼, vatandaşlarını korumak i¼in ceberutlaşan devleti anlatır. Filmin kahramanları yaşamlarını d¼zeni koruma adına feda etmeye hazır bir grup bilim adamıdır. Film bu grubun d¼nyaya d¼nen bir uydu vasıtasıyla bir kasabaya yayılarak insanların ¼l¼m¼ne sebep olan bir mikroorganizmaya karşı savaşını anlatır. İnsanların ¼l¼m¼ne sebep olan, onları başkalaştırarak ele ge¼iren bir hastalığı ele alması ve soğuk savaş d¼nemi batı bloğunun, ¼zellikle de ABD'nin, korkularını yansıtması a¼ısından bilim kurgu sinemasında ideolojik alt metni en etkin kullanan filmlerdendir.

1990'larda bu t¼r filmlerin tekrar ilgi g¼rmeye başlamasının ardında ebola tipi vir¼slerin Afrika ve diğer gelişmekte olan b¼lgelerde ¼l¼mc¼l sonu¼lar doğurmasıdır. Bu filmlerdeki yeni bir ¼zellik ise salgına neden olan vir¼slerin aslen ABD tarafından biyolojik savaş ama¼lı ¼retildiđine dair komplo teorilerinin bir anlatım ¼đesi olarak kullanılmasıdır. [12 Maymun](#) (12 Monkeys, 1995) yine bu alanda başka bir ¼nc¼l film olarak karşımıza ¼ıkar. Vir¼s d¼nyayı ¼¼k¼ře s¼r¼klemiř, adeta yok etmiştir. Kurtulabilenler yeraltında zorluklarla yaşamlarını s¼rd¼r¼rler. Bilim insanları bu d¼zenin de sonuna yaklaşırken bir kişiyi (Bruce Willis) ge¼miře g¼nderip salgına neden olan vir¼sl¼ denek maymunların sokağa salınmasına engel olmak isterler. Filmin ana karakteri [Cassandra Sendromu](#)'ndan mustarip, dediğine inanılmayan ve meczup g¼z¼yle bakılan (gelecekte geldiğini s¼yler ve akıl hastanesine kapatılır), sonunda da vir¼s¼n yayılmasına engel olmak i¼in ¼len biridir. Filmin sonunda kahraman ¼l¼r ve d¼nya kurtulur.

12 Maymun filminin pandemi sonrası dünyası izole ve karanlıktır.

1995 yapımı *Tehdit* ([Outbreak](#)) ise küreselleşme korkusunun sıklıkla ifade edildiği bir filmidir. Dustin Hoffman'ın oynadığı bilim insanı karakter ABD ordusunca biyolojik silah olarak üretilen virüsün yayılmasını önlemeye çabalar ve devlete karşı vatandaşın yanında yer alan bir ideolojik duruşa sahiptir. Bill Clinton döneminin demokratik-liberal tandanslı filmlerinin yaygın olduğu Hollywood'una uygun bir tavırdır bu. Filmin ilginç olan yanı virüsün yayılmasını takip eden bir anlatım yapısı taşımasıdır. Virüsün yolculuğu önce Afrika'da bir ormanda yakalanan bir maymunun gemi ile kaçak olarak Amerika'da bir evcil hayvan dükkânına satılmak istenmesi ile başlar. Ancak maymun satılamayınca ormana salınır. Bu arada maymunu getiren kişi virüsü uçaktakilere ve ABD'nin diğer ucunda yaşayan sevgilisine bulaştırır. Zincirleme olarak yayılan hastalığı yok etmek için yıllar önce ihlallerini örtbas etmek amacıyla Zaire'de bir köyü içindeki askerler ile birlikte yok eden hükümet güçleri, bu defa ABD sınırları içerisinde bir küçük şehri yok etmekten kaçınmadıklarını da gösterirler.

2011 yapımı *Contagion* ise kendinden önce gelen tüm salgın hastalık filmlerinin özelliklerini mükemmel bir biçimde birleştirir. Artık küreselleşme nedeniyle ulaşım kolay erişilebilir hale gelmiş ve seyahat yaygınlaşmıştır. Hem iş için hem de özel sebeplerle insanlar kıtalararası daha çok yolculuk ederler. Filmin ana karakteri Hong Kong'dan ABD'ye iş gezisi dönüşü yaptığı bir kaçamak ile hastalığı yayan bir iş insanıdır (Gwyneth Paltrow). Film bireysel olarak başlayan anlatımı küresel boyutlarda devam ettirir. Filmin anlatımı hastalığın geçtiği yerlerde paralel kurgu ile ilerlediği için küresel resmi görürüz. Bu anlatım bireysel ahlaki hata (sadakatsizlik) temelinde vahşi kapitalizmin bir semptomu olan küreselleşme ve yarattığı yaşam şeklini de suçlar.

Salgın filminin farklı posterlerinde mesaj aynıdır: temastan korkun!

Bir de virüsü metafor olarak kullanan salgın-korku filmleri var. Bu filmlerin en önemli özelliklerinden biri virüsün insanları yaşayan ölümlere çevirdiği öykü anlatımıdır. Diğer küresel salgın filmleri hastalığın yayılmasını gerçekçi yollarla yansıtırken, bu filmler fantastik anlatım yöntemleri kullanır. Bu tür filmlerin en bilinen örnekleri olarak [Resident Evil](#), [28 Days Later](#), [Busan Treni](#) ve [World War Z](#) sıralanabilir.

Aslında bu tür filmlerin ilk örneği George A. Romero tarafından *Yaşayan Ölümlerin Gecesi* adıyla 1967'de çekilmiştir. Romero 1978'de yaptığı *Ölümlerin Şafağı* filminde esas olarak ABD'nin tüketim kültürünü eleştirir. Filmde bir alışveriş merkezinde yaşam savaşı vermekte olan son insanların mücadelesi anlatılır. Zack Snyder'ın 2004'de [yeniden çektiği film](#)de benzer biçimde kapitalist tüketim toplumunu eleştiren bir yapıdadır. Bir başka örnek olarak *Resident Evil* serisi de (2002-2017) 2000'li yıllarda tek kutuplu bir dünyada ABD'nin başını çektiği Çin ve Meksika gibi ucuz iş gücünün yaygın olduğu ülkelerde insanları başkalaştıran bir zombi virüsünün ortaya çıkışını anlatır. Zombi-virüs filmlerinin belki de günümüzdeki en etkili örneklerinden biri olan *28 Gün Sonra* filminde de akılda kalan unsurlar boş Londra sokaklarıdır. Filmde bir avuç insan yeryüzündeki son sağlıklı kişiler olarak kendilerini virüsten etkilenen ve saldırganlaşmış kabalıklardan korumaya çalışarak kurtarılmış bölgeye (sosyalist ütopya) ulaşmaya çalışırlar.

28 Gün Sonra'da boş kalan Londra sokakları.

Önümüzdeki günler bize ne gösterecek bilinmez ama yukarıda değindiğimiz salgın, virüs veya zombi temalı filmlerin tekrar ilgi görmeye başladığı, içinde bulunduğumuz belirsizliği konumlandırmak için sanata daha çok başvurduğumuzu söylemek mümkün. Unutmayalım ki filmler yer yer gerçekçi dahi olsalar hala kurgu dünyasının kurallarını barındırırlar. Gerçeğin ufak yansımalarına rağmen kurgu abartıyı ve basite indirgemeyi, kesitler sunmayı veya metaforları kullanarak hayata dair daha çok soru sorabilmemiz adına kendi kurgu gerçekliğini de içerir. Bir sinema eseri her zaman bilimsel temellere dayanmayabilir ve birer öngörü gibi görülmekten çok bir sistem eleştirisi, insana dair olası durumların analizi ve eğlence ürünü olarak algılanması daha faydalıdır. Koronavirüsün neden olduğu salgın bittiğinde filmlere öykü olan kapitalist sistemin daha çok sorgulanmasına ve belki de değişmesine neden olan yeni gelişmeler olup olmayacağını hep beraber göreceğiz.

Kaynakça

Konu ile akademik ilgilenenler için şu makaleyi tavsiye ederim: Christos Lynteris, [“The Epidemiologist as Culture Hero: Visualizing Humanity in the Age of ‘the](#)

[Next Pandemic'.](#)"

Visual Anthropology, 2016, Cilt 29, No 1, ss. 36-53.

Murat Akser, Ulster Üniversitesi sinema bölümünde öğretim üyesidir. 2006-2014 yılları arası Kadir Has Üniversitesi'nde Sinema ve Yeni Medya bölümlerinde çalışmıştır. Akademik çalışmaları bağımsız sinema,

medya ekonomi politiği ve alternatif gazetecilik üzerinedir.

Bu yazıya atıf için: Murat Akser, “Küreselleşme Korkusunun Vücut Bulması; Salgın Hastalık Filmleri”, *Panorama*, Çevrimiçi Yayın, 3 Mayıs 2020, <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/05/03/kuresellesme-korkusunun-vucut-bulmasi-salgın-hastalık-filmleri/>

Telif@UIK*Panorama*. Bu yazının tüm çevrimiçi ve basılı telif hakları *Panorama* dergisine aittir. Yazıda yer verilen görüşler yazarına/yazarlarına aittir. UIK Derneğini, *Panorama* Yayın Kurulunu, dergi editörlerini ve diğer yazarları bağlamaz.